

Ретроспективний аналіз досліджень інтелектуальної безпеки у міждисциплінарній площині

Кошовий Б.-П.О.¹

Опубліковано	Секція	УДК
30.11.2022	Соціальні та поведінкові науки	330.3:338.2:351

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13928623>

Анотація. Інтелектуальна безпека, як об'єкт дослідження, має важливе значення у сучасних умовах глобалізації та постійного розвитку інформаційних технологій. Це поняття охоплює не лише захист інтелектуальних ресурсів, а й сприяння розвитку інноваційного потенціалу нації та створення умов для стійкого розвитку суспільства. Дослідження інтелектуальної безпеки не обмежується лише економічними чи правовими аспектами; воно вимагає міждисциплінарного підходу, який розглядає питання інтелектуальної безпеки з точки зору соціології, психології, інформаційних технологій, права та інших наукових сфер. Такий підхід є особливо актуальним для сучасної України, де війна та економічні виклики значно впливають на стан інтелектуальної безпеки. У статті проведено ретроспективний аналіз досліджень цієї проблематики в різних наукових дисциплінах, що дозволяє виявити основні тенденції та напрями подальшого розвитку теорії інтелектуальної безпеки.

Первинний огляд наукових джерел свідчить про значне різноманіття галузей знань, у рамках яких дослідники безпосередньо звертаються до феномену інтелектуальної безпеки. У статті підтверджено міждисциплінарний характер цієї проблематики та сформульовано наукову проблему з урахуванням наявних напрацювань. Аналіз також підкреслює важливість інтелектуальної безпеки для національної безпеки, економічної стабільності, освіти та управління. Незважаючи на численні дослідження, інтелектуальна безпека як феномен, що охоплює всю націю в контексті сталого розвитку та поточних загроз національній безпеці через повномасштабне вторгнення росії, залишається недостатньо дослідженою. У статті наголошується на необхідності розробки міждисциплінарних підходів для забезпечення інтелектуальної безпеки на національному рівні, що вимагає подальших наукових досліджень для створення ефективних стратегій та механізмів її захисту.

Ключові слова: інтелектуальна безпека, міждисциплінарні дослідження, національна безпека, інноваційний потенціал, сталий розвиток, інформаційні технології.

¹ кандидат економічних наук, доцент кафедри демографії, трудових відносин і соціальної політики ЗВО «Львівський університет бізнесу та права», <https://orcid.org/0000-0001-8550-0028>

Retrospective Analysis of Research on Intellectual Security in an Interdisciplinary Context

Abstract. Intellectual security, as an object of research, holds significant importance in the contemporary conditions of globalization and the continuous development of information technologies. This concept encompasses not only the protection of intellectual resources but also the promotion of a nation's innovative potential and the creation of conditions for sustainable societal development. Intellectual security research is not limited to economic or legal aspects; it involves an interdisciplinary approach that considers sociological, psychological, information technology, legal, and other scientific perspectives. This approach is especially relevant for modern Ukraine, where war and economic challenges have substantially impacted intellectual security. This article conducts a retrospective analysis of research on intellectual security across various scientific disciplines, identifying key trends and future directions for the development of intellectual security theory.

The primary review of scientific sources demonstrates a wide variety of knowledge fields in which researchers directly address the phenomenon of intellectual security. The article confirms the interdisciplinary nature of intellectual security and formulates the scientific problem considering existing developments in this area. The analysis also highlights the importance of intellectual security for national security, economic stability, education, and governance. Despite numerous studies, intellectual security, as a national phenomenon in the context of sustainable development and ongoing threats to national security due to Russia's full-scale invasion, remains under-researched. The article concludes that the need for interdisciplinary approaches to intellectual security at the national level is critical and requires further scientific exploration to develop effective strategies and mechanisms for its protection.

Keywords: intellectual security, interdisciplinary research, national security, innovative potential, sustainable development, information technologies.

Вступ

Інтелектуальна безпека як об'єкт дослідження має важливе значення у сучасних умовах глобалізації та постійного розвитку інформаційних технологій. Це поняття охоплює не лише захист інтелектуальних ресурсів, а й забезпечення розвитку інноваційного потенціалу нації, формування умов для стійкого розвитку суспільства. Водночас, дослідження інтелектуальної безпеки не обмежується лише економічними чи правовими аспектами. Воно включає міждисциплінарний підхід, який дозволяє розглядати питання інтелектуальної безпеки з точки зору соціології, психології, інформаційних технологій, права та інших наукових сфер. Такий підхід є особливо актуальним для сучасної України, де війна та економічні виклики значною мірою впливають на стан інтелектуальної безпеки. У статті здійснено ретроспективний аналіз досліджень цієї проблематики у різних наукових дисциплінах, що дозволяє виявити основні тенденції та напрями подальшого розвитку теорії інтелектуальної безпеки.

Результати

Первинний огляд наукових джерел свідчить про значне різноманіття галузей знань, у рамках яких дослідники звертаються безпосередньо до феномену інтелектуальної безпеки. У цій статті ми маємо на меті підтвердити інтердисциплінарний характер проблематики інтелектуальної безпеки і сформулювати наукову проблему дослідження з урахуванням наявних напрацювань у цій сфері.

Розпочнемо наше дослідження концепції інтелектуальної безпеки з аналізу світового наукового здобутку. Відбір наукових праць для аналізу було здійснено за допомогою спеціалізованих інструментів пошуку у базах академічних досліджень

ScienceDirect.com (Scopus), CrossRef, Dimensions (WebOfScience), Google Scholar, а також безпосередньо за допомогою пошукового рушія Google.

Перш за все звернемо увагу на дослідження «Теорія інтелектуальної безпеки» (Г. А. Алдажах, 2019 р.), спрямоване на розробку теорії, пов'язаної з інтелектуальною безпекою. У праці досліджуються відносини та соціальні змінні, їх вплив на розвиток особистості та інтелектуальну ідентичність людини, які призводять до змін інтелектуальних тенденцій та зумовлюють можливі відхилення у інтелектуальному розвитку. Дослідник використовує індуктивний та дедуктивний підходи для формулювання теорії, формуючи підґрунтя створення раціонального сприйняття теорії інтелектуальної безпеки. Запропонована концепція інтелектуальної безпеки включає обґрунтування теорії інтелектуальної безпеки («теорії безпеки думки») на індивідуальному рівні [1].

Індивідуалізація феномену спостерігається і у дослідженні Н. А. Г. Даравша, котрий, хоча і вписує феномен інтелектуальної безпеки у освітній дискурс, усе ж розглядає його з точки зору студентів. Аналіз вказує, що це дослідження спрямоване на визначення ролі адміністрації університету у зміцненні інтелектуальної безпеки студентів (на прикладі Університету Ярмук, Йорданія). За результатами емпіричного дослідження автором було виявлено, що адміністрація університету відіграє важливу роль у зміцненні інтелектуальної безпеки. Дослідження також виявило переконання студентів у тому, що університет відіграє велику роль у відновленні ролі студентів у зміцненні їхньої інтелектуальної безпеки. На підставі результатів дослідження, автор рекомендує зміцнити комунікацію між адміністрацією університету, суспільством та студентами для контролю проблем, пов'язаних з інтелектуальною безпекою студентів, надавати освітню консультаційну допомогу та поширювати її через доступні засоби масової інформації, покращувати інтелектуальну безпеку студентів за допомогою університетських програм та активностей, спільноти студентів з культурою суспільства та ознайомлення їх з спадщиною своєї нації, поширювати дух інноваційності, творчості та інклюзії, реагуючи на розвиток та зміни в цивілізації [2].

За схожими напрямками, тобто у якості індивідуальної інтелектуальної безпеки чи вплив освітнього середовища на її формування і сприйняття, виконаний основний масив виявлених робіт, тож уникаємо дублювання. Натомість, розглянемо роботи, які до певної міри виходять за межі індивідуальної і освітнянської площини. У цьому контексті варто звернути увагу на дослідження Мемона Дж. А. і Демірдугена Р. Е., котрі у статті «Інтелектуальна безпека в технологічному освітньому середовищі в умовах глобалізованого світу» обговорюється концепція інтелектуальної безпеки в умовах глобалізації. Дослідники змодельовали ситуацію, коли усі кордони стерті завдяки зв'язку та напрямку розвитку, що визначаються (нано)технологіями, Інтернетом і ІКТ, а також розвитком нових інтелектуальних технологій. Науковці наголосили, що велика швидкість створення, розповсюдження та поширення інформації і знань зумовлює вирішальне значення захисту та безпеки продуктів та інтелектів, які їх створюють. Аналізована праця загалом спрямована на ідентифікацію та рекомендацію різних політик, процедур і певних стандартів, необхідних для забезпечення інтелектуальних активів та технологічної свідомості. Зокрема, аналізуються поточні ініціативи в області технологічних інновацій, та запропоновано структуру для забезпечення безпеки інтелектуальних активів. Дослідники наголошують, що технологічні втручання допомагають покращити якість знань і досліджень, досягнути досконалості в освіті та управлінні знаннями через розвиток міждисциплінарних засад діяльності суб'єктів освіти [3].

Іфеанахо Е. досліджував ключову роль інтелектуальної безпеки у забезпеченні гармонійного і стабільного функціонування суспільства в умовах загрози незахищеності. Автор висвітлив важливість інтелектуальної безпеки для соціальної

координації, економічної життєздатності, залучення інвестицій, підвищення продуктивності та ефективного функціонування адміністративних структур будь-якої країни. У статті наголошується, що незахищеність може спровокувати суспільні заворушення, злочинність, включаючи вбивства та викрадення людей. Автор підкреслює, що забезпечення інтелектуальної безпеки можливе через належну освіту та виховання громадян, підвищення рівня та оптимальне використання розумових здібностей та інтелектуальної ідентичності, що сприяє гармонійному розвитку суспільства. Дослідник також обґрунтовує вагоме значення інтелектуальної безпеки як важливого інструменту у боротьбі з незахищеністю, стимулюючи формування знань, що сприяють інтегральному розвитку суспільства [Ifeanacho].

Звернемо увагу на географію досліджень, у котрих обстоюється надіндивідуальний рівень інтелектуальної безпеки. Це суспільства, що розвиваються, держави, котрі потерпають від воєн і тероризму. За стабільних умов демократії і усталених імперативів сталого розвитку, припускаємо, що питання інтелектуальної безпеки цілком може не виходити за межі державних політик розвитку (освіта), залучення (міграційна політика) і утримання (соціальна політика) талантів. Цим пояснюємо брак досліджень інтелектуальної безпеки у економічно-розвинених країнах і практично повну відсутність досліджень проблеми інтелектуальної безпеки на світовому рівні. Варто пам'ятати, що сучасні світові наукові дослідження проводяться здебільшого у відповідь на найактуальніші поточні питання, і нерідко довготривала перспектива випадає з поля зору дослідників. Причина проста – фінансування залежить від цитованості, а проблема, яка стане актуальною за виконання певних умов (економічна і соціальна нестабільність, війна, відтік мізків), для світового наукового співтовариства видається невидимою.

Це припущення підтверджується, зокрема, значним поширенням досліджень інтелектуальної безпеки в Україні, зокрема, і у світлі визначення її місця як складової національної безпеки.

У статті Бутніка-Сіверського О. Б. інтелектуальна безпека була розглянута з теоретико-методичних позицій як особлива категорія національної безпеки України. Автор узагальнив наукові погляди щодо економіко-правової природи інтелектуальної безпеки і визначив її як систему якісних ознак інтелектуального розвитку складових національної безпеки та національної економічної безпеки. У цій праці, однак, спостерігаємо звужене тлумачення інтелектуальної безпеки як захищеності інтелектуальних активів, що надалі неодноразово траплялось нам в українських дослідженнях. Так, за результатами дослідження Бутнік-Сіверський О. Б. вказав на необхідність правового захисту інтелектуальної власності, підкреслюючи, що від цього залежить ефективність і дієздатність країни [5]. Варто зазначити, що це дослідження виконувалось у період до пандемії і війни, коли спостерігалась активізація зусиль щодо початку роботи Вищого суду з питань інтелектуальної власності на тлі прискорення євроінтеграційних процесів.

Ще одним прикладом схожого «вузького» підходу є дослідження Ю. Іванова і М. Іванової, котрі розглядали питання інтелектуальної власності в контексті національної безпеки України в сучасних геополітичних умовах. Стверджували, що в постіндустріальному суспільстві значення виробництва зміщується на інтелектуальну та творчу діяльність, автори наголошували, що Україна обрала інноваційний шлях розвитку як основний спосіб досягнення успіху в сучасному світі. У цьому контексті інтелектуальна власність, на думку авторів, стала надзвичайно цінною та важливою для країни і впливає на міжнародні відносини. Відтак дослідники аргументували, що інтелектуальна безпека повинна бути частиною загальної системи національної безпеки, оскільки вона пов'язана з ростом ролі інтелектуальної діяльності та захищає знання як найцінніший ресурс держави [6].

Варто зазначити, що у окремих випадках дослідники намагались вийти за межі дисциплінарних рамок дослідження інтелектуальної власності, що дозволяло частково торкнутись безпекової проблематики. В. Довженко, О. Іванюк і О. Яліков розглядали питання формування культури інтелектуальної власності (ІР) в системі публічного управління та її роль у забезпеченні інтелектуальної безпеки. ІР-культуру представлено як інструмент для поширення моральних, духовних та культурних цінностей у суспільстві, а її формування вимагало відповідних рішень у сфері публічного управління, спрямованих на регулювання відносин щодо створення, реалізації та використання результатів творчої діяльності громадян. Автори дослідили ставлення населення до системи правової охорони об'єктів права інтелектуальної власності та бажання людей набути відповідних знань щодо високоморальної правової поведінки у створенні та використанні об'єктів права інтелектуальної власності. Вони виявили, що близько 50,6% населення мали добре знання про права інтелектуальної власності та порушення цих прав, тоді як 12,8% опитаних взагалі не знали про інтелектуальну власність. Автори дійшли висновку, що для розвитку системи інтелектуальної безпеки та ІР-культури в суспільстві необхідно проводити просвітницькі заходи, формувати знання щодо інтелектуальної власності серед населення. Автори також рекомендували використовувати соціальні мережі, сайти навчальних закладів та засоби масової інформації як найбільш прийнятні джерела отримання інформації щодо інтелектуальної власності [7]. Х. Марутян, досліджуючи сутність поняття «інтелектуальна безпека», наголошував на тому, що від рівня правової культури та правової свідомості громадян у сфері інтелектуальної безпеки залежить майбутній інноваційний розвиток країни. Автор стверджував, що проблеми в сфері інтелектуальної безпеки, такі як порушення авторських прав, піратство і фальсифікація, відображають низький рівень правової культури серед громадян. Він вказував на важливість підвищення правової культури та правосвідомості громадян щодо захисту інтелектуальної власності. Автор також зазначав, що належна охорона інтелектуальної власності може сприяти інноваційному розвитку країни та збільшенню конкурентоспроможності на світовому ринку [8].

Проте найбільш чітко проявляється необхідність розширення дослідницьких рамок на тлі інкорпорації проблематики інтелектуальної власності у картину знань щодо національної безпеки. Так, О. Зайківський та О. Оністрат розглянули теоретичні аспекти розроблення державної політики національної безпеки та оборони України. Вони звернули увагу на необхідність врахування питань інтелектуальної власності в цих процесах і підкреслили, що ефективна реалізація державної політики національної безпеки неможлива без всебічного аналізу впливу питань інтелектуальної власності на сферу національної безпеки та оборони України. Автори визначили важливість розроблення єдиного підходу до удосконалення системи охорони інтелектуальної власності та її визнання як складової сфери забезпечення національної безпеки та оборони України. Вони закликали до подальших досліджень та розроблення рекомендацій з вирішення проблемних питань інтелектуальної власності та нейтралізації джерел загроз у зв'язку з розвитком сфери інтелектуальної власності в рамках національної безпеки та оборони України [9].

Лише на засадах інтердисциплінарного підходу дослідникам вдається розширити проблемне поле інтелектуальної безпеки. Звернемо увагу, у цьому контексті, на працю О. С. Марченко, котра розглядала питання інтелектуальної безпеки в контексті розвитку економіки знань. У дослідженні підкреслюється, що у сучасному інформаційному суспільстві інтелектуальні ресурси стали важливими складовими національної економічної безпеки. З огляду на це, О. С. Марченко вказала на два ключові аспекти інтелектуальної безпеки: по-перше, це захищеність інтелектуальних ресурсів, які є базовими для розвитку національної економіки на інноваційній основі; по-друге – це

безпеку інтелектуального розвитку людини, оскільки інтелект особи є основою для формування, накопичення та використання інтелектуальних ресурсів. Такий підхід ініціював, зокрема, вихід на проблематику кібербезпеки в контексті інтелектуальної безпеки [10].

Хоча, як і національна безпека, інтелектуальна безпека видається на перший погляд методологічно більш наближеною до досліджень у сфері публічного адміністрування і права, як ми побачили, такий підхід обумовлює вивчення суто інтелектуальних активів, їх захисту, але не розвитку і використання. Дослідження проблематики інтелектуальної безпеки з точки зору економічних наук дозволяє ще більше розширити проблемне поле.

Одним із центральних напрямків безпекознавства є дослідження загроз, що вимагає детального теоретичного обґрунтування та аргументації з огляду на важливість цього аспекту для забезпечення національної безпеки. Дослідження загроз включає вивчення їхньої природи, класифікації, джерел, методів виявлення та засобів нейтралізації.

Т. В. Запорожець проаналізував основні політичні аспекти державної політики інтелектуальної безпеки України на сучасному етапі її розвитку. Стаття була спрямована на узагальнення та систематизацію знань у галузі інтелектуальної безпеки, визначення основних загроз інтелектуальній сфері України, висвітлення основних напрямків державної політики інтелектуальної безпеки країни та надання практичних рекомендацій щодо нейтралізації загроз в інтелектуальній сфері [11]. П. І. Юхименко, Т. В. Сокольська, С. В. Лобачова досліджували економічну сутність інтелектуальної безпеки та її роль у переході вітчизняної економіки на вищий технологічний рівень. Вони вказували на те, що інтелектуальна безпека є ключовою умовою для зростання частки високотехнологічного сектору та доданої вартості в економіці. Автори також аналізували внутрішні та зовнішні загрози для інтелектуальної безпеки держави, що могли вплинути на її економічну стійкість та розвиток [12].

Визнаючи важливість міждисциплінарних досліджень для актуалізації проблематики інтелектуальної безпеки, маємо визнати найбільшу повноту інтегродисциплінарних досліджень, у рамках яких проблематика набула чітких обрисів, а теоретичні знання збагатились новими методами і засобами для вирішення наукової проблеми забезпечення інтелектуальної безпеки. У цьому контексті провідну роль відіграє соціально-економічний дискурс.

У інтердисциплінарному вимірі найбільш значимим вважаємо дослідження проф. Ревак І. О., присвячене інтелектуальному потенціалу в системі економічної безпеки України. У роботі обґрунтовано методологічні та теоретико-методичні основи розвитку і раціонального використання інтелектуального потенціалу для зміцнення економічної безпеки держави. Вивчено структурно-функціональну характеристику системи економічної безпеки та роль інтелектуального потенціалу у ній. Дослідниця розробила методологію дослідження інтелектуального потенціалу в системі економічної безпеки держави, обґрунтувала підходи до оцінювання інтелектуального потенціалу з урахуванням внутрішньоструктурних параметрів, таких як освіта, наука, культура і духовність. Також запропоновано науково-методичні підходи для визначення місця інтелектуального потенціалу у системі економічної безпеки, оцінки його стану та рівня інтелектуальної та економічної безпеки України. Результати дослідження є надійною основою для концептуалізації державної політики щодо використання інтелектуального потенціалу, яка включає механізми протидії загрозам та комплекс заходів у різних сферах [13].

У рамках інтердисциплінарного підходу виокремлюється галузева перспектива. Б. І. Пшик (2016) розглянув проблеми забезпечення інтелектуальної безпеки в сфері вищої освіти України, зосередивши увагу на аспекті фінансового забезпечення. У статті було

запропоновано рекомендації щодо поліпшення фінансування наукової діяльності, стимулювання професорсько-викладацького складу, зміцнення матеріально-технічної бази та інформаційного забезпечення освітньої діяльності. Автор підкреслив, що ці заходи спрямовані на підвищення рівня інтелектуальної безпеки вищих навчальних закладів України.

Також було акцентовано на необхідності реалізації довгострокової стратегії забезпечення інтелектуальної безпеки як ефективного інструмента управління інтелектуальною діяльністю вищих навчальних закладів з метою підвищення їхньої конкурентоспроможності у наукових дослідженнях та практичному застосуванні результатів, а також врахування реальних ресурсів для цього. Автор визначив ряд невирішених питань, таких як створення сприятливих умов для розвитку інноваційних структур, трансферт технологій та охорону інтелектуальної власності [14].

Незважаючи на розвиток методологічних рамок дослідження інтелектуальної безпеки, основний масив праць зосереджується на мікрорівні. Пов'язуємо такий стан справ з багаторічним домінуванням у дослідницькій парадгмі уявлень про інтелектуальну безпеку передовсім як складову економічної безпеки підприємства.

Петренко В.О. та Рудченко О.В. досліджували сутність інтелектуальної безпеки, зокрема її роль у захисті прав інтелектуальної власності. Вони провели аналіз літературних джерел і вказали, що визначення сутності інтелектуальної безпеки є неоднозначним. Деякі дослідники розглядали її як захист продуктів інтелектуальної діяльності, тоді як інші прирівнювали до інтелектуальної власності та механізмів її захисту. Автори визначили, що інтелектуальна безпека стає все важливішою у структурі об'єктів економічної безпеки і пов'язана з інтелектуальним капіталом, компетентнісним кадровим забезпеченням, мотивацією персоналу, охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності та іншими аспектами. У статті також розглядалися елементи системи інтелектуальної безпеки підприємства, включаючи інтелектуальний капітал, аналіз виробничої діяльності, охорону прав на об'єкти інтелектуальної власності, управління ризиками та інші. Автори показали, що інтелектуальна безпека є важливим фактором у конкурентоспроможності підприємства [15].

Якубівська Ю. Є. розглядала проблему інтелектуальної безпеки на підприємствах у контексті національної безпеки України. Основним тезисом статті було те, що забезпечення інтелектуальної безпеки підприємства сприяє його ефективності та стійкості в діяльності. Автор обговорював етимологічні аспекти поняття «інтелектуальна безпека» та зазначав, що це поняття включає різні складові, такі як інтелектуальний капітал, інтелектуальний потенціал та інтелектуальна власність. Якубівська Ю. Є. зауважила, що інколи інтелектуальну безпеку розглядають як синонім інтелектуальної власності, однак такий підхід є недостатньо обґрунтованим. Основна мета забезпечення інтелектуальної безпеки на підприємстві, за визначенням дослідниці, полягає в забезпеченні сталого та результативного функціонування підприємства в сучасних умовах та в майбутньому. Для досягнення цієї мети автор вважає необхідним вирішення правових та економічних завдань, спрямованих на захист інтересів підприємства в контексті охорони об'єктів інтелектуальної власності [16].

Висновки

Первинний огляд наукових джерел свідчить про значне різноманіття галузей знань, у рамках яких дослідники звертаються до феномену інтелектуальної безпеки. У цій статті було підтверджено інтердисциплінарний характер проблематики інтелектуальної безпеки та сформульовано наукову проблему дослідження з урахуванням наявних напрацювань у цій сфері. Аналіз наукових праць підтвердив значущість інтелектуальної безпеки для різних аспектів національної безпеки, економіки, освіти та управління. Попри численні дослідження, інтелектуальна безпека

як феномен, що охоплює націю загалом, на тлі домінуючої парадигми сталого розвитку і з урахуванням поточних загроз національній безпеці через повномасштабне вторгнення Росії, не була достатньо досліджена. Необхідність розробки та впровадження міждисциплінарних підходів до забезпечення інтелектуальної безпеки на національному рівні є очевидною і вимагає подальших наукових досліджень для створення ефективних стратегій та механізмів захисту.

Таким чином, результати аналізу підтверджують потребу в інтеграції інтелектуальної безпеки в загальну систему національної безпеки України та розробці комплексної науково-методичної бази для її забезпечення, що стане основою для подальших досліджень і практичних дій у цій важливій сфері.

Список використаних джерел

1. Al-Dajah, H. A. (2019). Contemporary theory of intellectual security. *Canadian Social Science*, 15(3), 11-22.
2. Darawsha, N. A. H. (2021). The role of university administration in enhancing intellectual security among Yarmouk University students. *Journal of Education and Training Studies*, 9(5), 35-51. https://www.researchgate.net/profile/Najwa-Darawsheh/publication/359186089_2021bhth-njwy-almnfrd-alamn-alfkry/links/622c245597401151d212a113/2021bhth-njwy-almnfrd-alamn-alfkry.pdf
3. Memon, J. A., & Demirdöğen, R. E. (2009). Intellectual security in technology based learning environment in a globalization world. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 1(1), 2552-2556. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042809004522/pdf?md5=27883867ad546a4c51325b571d46fb50&pid=1-s2.0-S1877042809004522-main.pdf>
4. Ifeanchi, E. (2022). Intellectual security and the challenges of insecurity in Nigeria. *PJPJOPH-Pope John Paul II Journal of Philosophy and the Humanities*, 1(1). <https://acjoi.org/index.php/pjpjoph/article/download/3074/3024>
5. Бутнік-Сіверський, О. Б. (2019). Інтелектуальна безпека, яка характеризує якісні ознаки складових національної безпеки України. *Питання інтелектуальної власності: зб. наук. праць*, (Випуск 16), 59-73. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/10d717b0-2f06-4730-abaa-6bc061c0a5f8/content>
6. Іванов, Ю., & Іванова, М. (2017). Інтелектуальна власність в системі національної безпеки. <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/af555a4a-0cc1-4d54-b091-54fe04c66085/content#page=176>
7. Довженко, В., Іванюк, О., & Яліков, О. (2022). Формування IP-культури в системі публічного управління інтелектуальною безпекою. *Наукові інновації та передові технології*, (11 (13)). <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/download/2804/2817>
8. Марутян, Х. (2013). Правова культура та правосвідомість громадян України у сфері забезпечення інтелектуальної безпеки. *Гілея: науковий вісник*, 75, 505-506. http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/gileya_2013_75_214.pdf
9. Онїстрат, О. Державна політика національної безпеки та питання інтелектуальної власності. <https://scholar.archive.org/work/fizvra7fnfhudejzgxuyzh2bsy/access/wayback/http://uran.inprojournal.org/article/download/239573/238051>
10. Марченко, О. С. (2012). Інтелектуальна безпека у вимірі економіки знань. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого*,

- № 1 (8), 278. http://econtlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/02/ekonom_8.pdf#page=278
11. Запорожець, Т. В. (2009). Інтелектуальна безпека в контексті політичного розвитку сучасної України. Економіка та держава, (11), 170-172. <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=635&i=29>
 12. Юхименко, П. І., Сокольська, Т. В., & Лобачова, С. В. (2019). Інтелектуальна безпека держави та її внутрішні й зовнішні загрози. Вища школа, (9), 20-31.
 13. Ревак, І. О. (2016). Інтелектуальний потенціал у системі економічної безпеки України (Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук). Львів. https://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/12/dis_revak.pdf
 14. Пшик, Б. І. (2016). Фінансові проблеми інтелектуальної безпеки у сфері вищої освіти України та шляхи їх вирішення. Науковий вісник НЛТУ України, 26(2), 306-315. https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2016/26_2/48.pdf
 15. Берковський, Є. О., & Петренко, В. О. (2021). Формування ефективної системи інтелектуальної безпеки — запорука сталого розвитку підприємства. Інновації молоді в машинобудуванні, (3), 89-92. <http://imm-mmi.kpi.ua/proc/article/view/230557>
 16. Якубівська, Ю. Є. Побудова інтелектуальної безпеки на підприємстві. Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Тернопіль: Економічна думка, 344-346. <http://dspace.tneu.edu.ua/jspui/handle/316497/14522>